

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

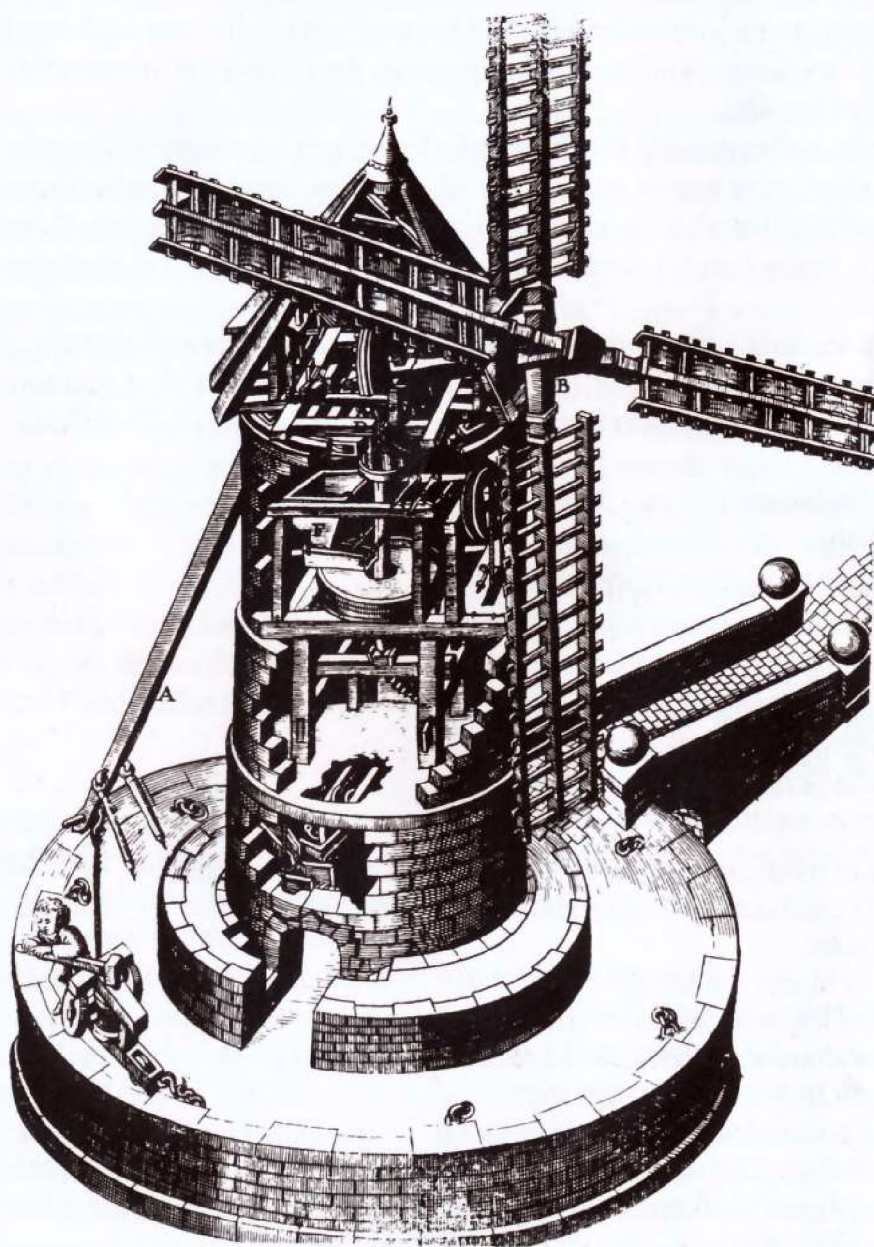
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

fahs

NUMMER 4 • NOVEMBER 2000 14. ÅRGANG

Fra Windmills and watermills af John Reynolds, 1970

En „hollandsk mølle“ udstyret med et enkelt par sten. (Ramelli o. 1588)

Nyt fra bestyrelsen

FAHS har taget initiativ til et amtsprojekt om teglværker.

Vi har tidligere i FAHS-Bladet skrevet om planerne om at udgive en bog om teglværker. Med det nye initiativ håber vi, at tankerne også kan blive til realiteter.

Hvorfor har vi så lige kastet os over teglværkerne i amtet? – Jo, de har nemlig haft stor indflydelse på udviklingen i Frederiksborg Amt, specielt fra 1800-tallet til midten af 1900-tallet. Teglværksdriften har sat varige spor i landskabet, og har haft betydning for udviklingen af områdets infrastruktur. Men teglværksdriften har også haft betydning for områdets identitet og kulturudvikling gennem dens import af arbejdskraft fra lande øst og syd for Danmark .

På et møde mellem amtets lokalhistoriske foreninger i september 2000 blev teglværker i Frederiksborg Amt nævnt som en idé til et fælles fremtidigt indsatsområde. Efterfølgende drøftede Historisk Samfunds skriftudvalg idéen, og sammen med lokalhistorikeren, Jørgen G. Berthelsen fra Karlebo Lokalhistoriske Forening, forsøger vi nu at realisere idéen.

Er du interesseret i teglværker, teglværksdrift, teglværksarbejdere eller andet, der har med teglværker at gøre og er indstillet på at bidrage aktivt til at realisere projektet så kontakt Historisk Samfunds formand, Henrik A. Bengtsen, på 49134331.

Med venlig hilsen
Bestyrelsen

fahs

FAHS er et medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund og udkommer 4 gange om året; i februar, april, august og november.

Artikler til bladet sendes til:

FAHS, Helsingør Kommunes Biblioteker,
att. Eva Stennicke, Lundegade 13, 3000 Helsingør.

Telefon: 4928 3622, fax: 4928 3627.

E-mail: eva.stennicke@telia.com

Medlemskab og kontingent:

Helsingør Teaterforening, Havnepladsen 1, 3000 Helsingør.

Telefon: 4920 0811.

Redaktion

Bibliotekar
Eva Stennicke
(ansvarshavende red.)

Tryk: A-print,
Espergærde
Layout, sats og
tilrettelæggelse:
Eva Stennicke

Lidt om vindmøller i Nordøstsjælland

af Kjeld Damgaard

Forfatteren har i mange år interesseret sig for lokalhistorie og udgav allerede i 1975 sin første bog „Kvistgaards historie“. Siden er det blevet til en del artikler, bl.a. i Helsingør Kommunes Museers årbog.

Det er omkring 800 år siden, at de første vindmøller så dagens lys her i Danmark. Men før da havde vandmøllerne i et par hundrede år til en vis grad gjort en del af arbejdet med formaling af korn m.v. Der var flere slags vandmøller, lige fra de helt primitive skvatmøller, der kunne drives med ganske lidt vand, til de store avancerede møller, der drev hele industrianlæg. Sådanne anlæg var der flere steder i Nordsjælland: Hellebæk, Usserød, Frederiksværk og Mølleaadal.

Denne lille artikel vil imidlertid alene beskæftige sig med vindmølle-historie i almindelighed og om vindmøller i det nordøstlige hjørne af Nordsjælland i særdeleshed.

Vindroserne og klapsejlerne

Indledningsvis skal bemærkes, at de private hus- eller gårdmøller, som skød op som paddehatte i slutningen af 1800-tallet og i starten af 1900-tallet, naturligvis også må benævnes vindmøller, men at deres størrelse og anvendelse ofte var en anden end de store stub- og hollandske møllers.

På gårdene havde man således i slutningen af 1800-tallet fået maskineri, der nødvendiggjorde en form for kraft. Man klarede sig mange steder med en såkaldt

hesteomgang, hvor hestene via tandhjulsudvekslinger og led trak f.eks. et tærskværk. En anden kraftkilde – vinden – blev dog også taget i anvendelse. Talrige „klapsejlere“ med 4-6 vinger (hvorpå der på tværs var anbragt drejelige klapper) eller den anden type: „vindroserne“ (hvor de bevægelige klapper sad som egerne i et hjul) tegnede deres silhuetter over de danske gårde. Enkelte kan måske endnu huske hvorledes vindens fløjten, klappernes „klapren“ og jernets skramlen i de store stålskeletter kunne gøre en søvnløs nat endnu mere søvnløs!

Disse private møllers formål var primært at trække en kværn eller et tærskværk – enkelte producerede også elektricitet til gården. Men også til andre formål kunne vindkraften udnyttes. Gården Nørreris i Plejelt havde f.eks. en vindmølle til at drive en pumpe til gårdens private vandværk.

De første gårdmøller dukkede op i 1870'erne og de sidste forsvandt – efter en kort opblussen under besættelsen – i årene efter 2. verdenskrig. De kunne ikke hamle op med en billig petroleumsmotor eller den billige elektricitet fra det offentlige elektricitetsværk.

Møllerrestriktioner

En række love i løbet af 1600-tallet søgte at regulere mølledriften, bl.a. ved at kronens bønder fik møllepligt, d.v.s. at den enkelte bonde skulle søge en bestemt mølle. Denne ordning ophævedes dog igen, men til gengæld blev der indført en slags mølleprivilegium, således at mølleren undgik for

Stubmøllen ved Meulenberg i nærheden af Snekkersten lå ved Tjørnevej/ Stolbjergvej, men var på grund af sin beskeden størrelse ikke særligt synlig i landskabet

megen konkurrence mod at svare afgifter i forhold til formalingsevne og antal kunder.

Først i 1862 ophævedes de sidste restriktioner m.h.t. mølledriften i Danmark. Det fik i de følgende år antallet af møller til nærmest at eksplodere. Samtidig betød tekniske fremskridt, at møllerne nu byggedes med selvkrøjning (de drejede sig automatisk mod vinden) og selvsvikning (vingernes overflade reguleredes automatisk med bevægelige jalousier).

De sidste årtier i 1800-tallet var vindmøllernes storhedstid i Danmark. Allerede omkring 1900 begyndte havnebyernes store valsemøller at udkonkurrere de ustabile vindmøller, der i stedet forsøgte sig med damp-, petroleums- eller dieselmotorer for at undgå at ligge uvirksomme hen i vindstille. Men også de ovenfor nævnte gårdmøller indebar konkurrence, idet de ofte kunne dække den enkelte gårds behov.

Stubmøllerne

De ældste vindmøller er som nævnt de såkaldte stubmøller, der var bygget af træ. Hele møllen kunne drejes omkring en svær lodret egestub, der var afstivet med en krydsfod. På denne måde var det med håndkraft muligt at dreje vingerne op imod vinden. Af sådanne møller kendes adskillige fra det nordøstlige Nordsjælland, men de fleste forsvandt i løbet af 1800-tallet.

Den historisk mest kendte stubmølle er nok den oprindelige Tibberup Mølle. Den blev ved et tilfælde en del af Danmarks-historien, da den svenske konge Karl XII i år 1700 gik i land med en større hær lige ved møllen. Tibberup Mølle, der var bygget omkring 1697, lå på en bakke ud imod Øresund, og har sikkert været brugt som pejlemærke for de svenske invasionsstyrker. De svenske krigere byggede hurtigst muligt et brohoved på bakken ved Tibberup

Mølle, og forsvandt først igen, da England og Frankrig gav svenskekongen besked på, at han skulle holde sig væk fra Danmark. Endnu i dag er det muligt at påvise spor ved møllen af de gamle svenske forsvarsanlæg, der omgav møllen for nu 300 år siden.

Stubmøllen eksisterede frem til 1870, da den blev afløst af den nuværende mølle, der er af den hollandske type.

Møllen, der var til „låns“...

En anden og langt mindre kendt stubmølle lå på den såkaldte Hyldebakke ved Meulenburg i nærheden af Snekkersten. Som navnet Meulenburg (Møllenburg) antyder, har der antagelig langt tilbage i tiden været en form for mølledrift på eller ved denne ejendom. Men det var nu en brugt mølle, som blev anskaffet af den daværende ejer af ejendommen „Meulenburg“ i 1904.

Møllen kom nemlig fra den lille by Lundforlund på Slagelse-kanten. I 1950'erne blev møllen imidlertid ikke længere brugt og forfaldt mere og mere. Da ejeren af Meulenburg ikke havde mulighed for at vedligeholde møllen forærede han den i 1964 til Nationalmuseet, som derefter lod den istandsætte.

Sidste akt i møllens historie er, at Nationalmuseet derefter sørgede for, at den blev opstillet på dens oprindelige plads i Lundforlund.

Hollandske møller

Omkring år 1800 dukkede de første møller af typen „hollandsk mølle“ op i Danmark. De havde den fordel, at det nu kun var møllehatten der skulle krøjes (drejes) for at få vingerne op imod vinden. Denne type har langt op i 1900-tallet været langt den mest almindelige – også her i Nord-

østsjælland. Den sidste mølle i Helsingørhed netop „Hollandske Mølle“ og tilsvarende typer har stået med jævne afstande rundt i Nordsjælland.

Et godt eksempel på hele denne udvikling er Karlebo Mølle, som startede som vandmøllen Bassebæk Mølle. Denne forandrede senere til en hestemølle. Sideløbende hermed opførte man en stubmølle i 1780'erne. Stubmøllen brændte imidlertid ca. 60 år senere og den nuværende hollandske mølle blev opført i stedet. Og i lighed med de fleste andre møller indlagde man i 1923 motorkraft – i dette tilfælde i form af elektrisk kraft.

I den tidligere Tikøb Kommune var der adskillige møller af den hollandske type. Som nævnt Tibberup Mølle, der endnu – som den eneste – står med møllevinger. Det skyldtes ikke mindst konsul Erick Banck, der i trediveerne reddede den i 1912 lukkede mølle, ved at ofre store beløb på dens istandsættelse.

I selve Tikøb by findes nu kun en sørgelig rest af møllen: ikke bare møllevingerne er væk – også hatten. Møllen her blev drevet og ejet af den samme familie igennem mange år. Det var den navnkundige gård- og mølle ejer Frands Olsen, der i 1872 lod møllen bygge. Senere overtog svigersønnen, Jens Jensen, møllen, men lod den efter få år overgå til sin søn, Holger Jensen. Allerede i 1926 blev der indlagt en 20 HK stor dieselmotor i møllen. Nu kunne man endelig blive uafhængig af vindens skiftende luner.

Nordskov Mølle fra 1829 i nærheden af Aalsgaard har også mistet sine vinger. Denne mølle hørte under den nu nedrevne Nordskovgaard og dens drift blev indstillet før 1935. I dette og flere andre tilfælde har de tidligere ejere ikke formået at udrede de store udgifter, der har skullet til for

at vedligeholde især vingerne, der naturligvis – udsat for vind og vejr – har lidt mest skade.

Møllerne i Havreholm

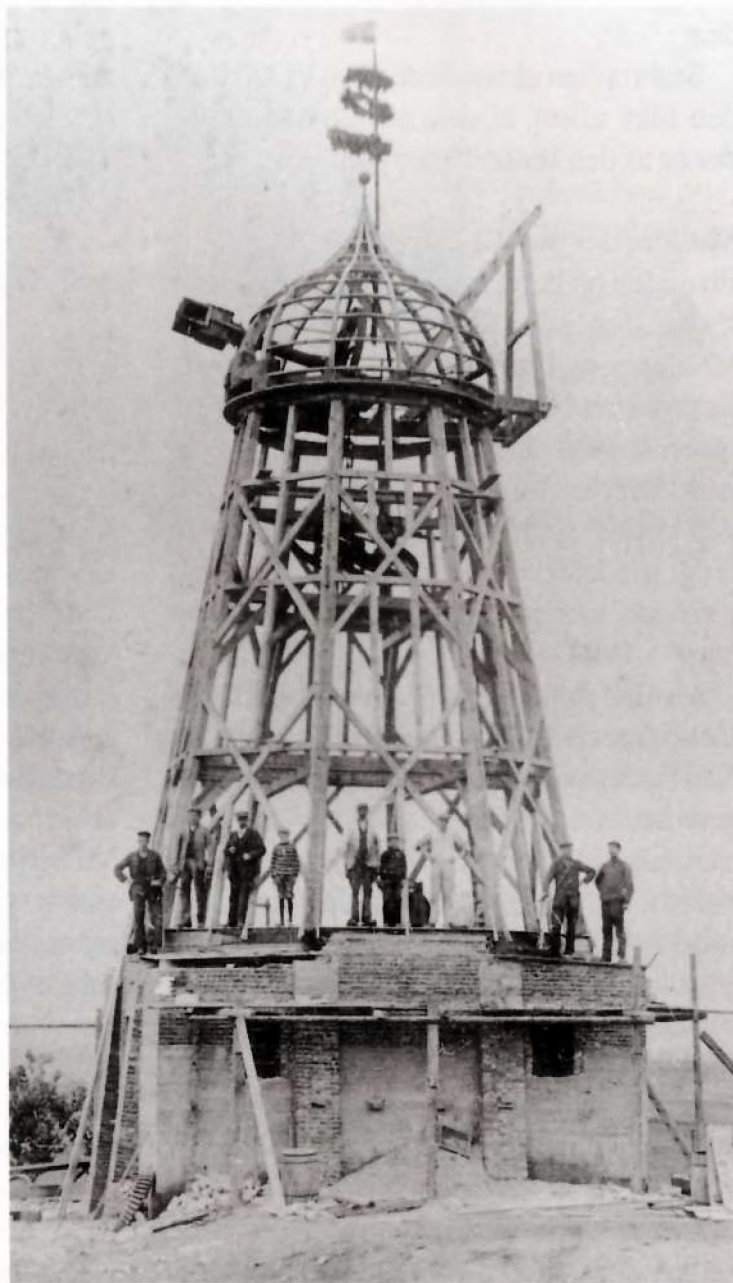
I Havreholm har der været hele to vindmøller. Den ene var en del af Havreholm Papirfabriks store fabriksanlæg, og den forsvandt allerede i slutningen af 1800-tallet. Den var imidlertid lidt speciel, idet den havde fem møllevinger – mod normalt kun fire. Møllen lå, hvor senere Havreholm Bageri havde til huse.

Men i selve Havreholm By lå den „almindelige“ Havreholm mølle. Den skriver sin historie tilbage til 1890, da den blev bygget af møller Hakon Nielsen. Allerede i 1924 blev vindmøllen bygget om til en motormølle. Også her gik først vingerne i forfald, og disse blev nedtaget i 1950. Fem år senere brændte møllen imidlertid – en ofte og ikke helt usædvanlig årsag til møllernes forsvinden. Det tilhørende kornmagasin blev dog reddet og mølleriet fortsatte endnu nogle få år.

Højsager Mølle

I nabokommunen mod syd, Asminderød-Grønholt (fra 1971 kaldet Fredensborg-Humlebæk) eksisterer endnu en meget velbevaret mølle af den hollandske type. Det er Højsager Mølle, som stammer fra 1870.

Det var gårdejer Jørgen Petersen i Højsager, der lod den bygge. Til møllen tilknyttedes senere både foderstofhandel og købmandsforretning. Det skyldes kun et privat initia-

Efterlysning

Denne mølle under bygning i 1908 har ikke kunnet identificeres. Er der mon blandt dette blads læsere nogle, der kan genkende møllen ?

tiv, at denne mølle endnu er bevaret og istandsat. Da den sidste møllejer solgte møllen i 1973 blev den nemlig overtaget af „Selskabet til bevaring af gamle bygninger i Fredensborg og omegn“, der tog de første hårde år med restaureringen. Senere overtog kommunen møllen, og i 1985 kunne den genindvies.

Højsager Mølle har i øvrigt indskrevet sig i „filmhistorien“ – idet det var her Saga studierne i 1953 indspillede Morten Korch-filmen „Den gamle mølle på Mols“. Beklaget, hvis nogle hermed blev frataget den illusion, at den gamle mølle på Mols rent faktisk lå på Mols!

Men derudover kan nævnes, at der også har været mølle i Daugelykke. Den stammede fra 1869, men blev allerede afrigget omkring 1930. Møllen lå på den bakke ved Kongevejen, hvor nu Coloplast har bygget en stor fabriksbygning, men det er kun få år siden, at man endnu kunne se resterne af møllen ved siden af det nu nedrevne møllehus.

Signalering med møllevingerne

Som afslutning på denne lille beretning kan nævnes, at møllerne havde nogle uskrevne regler med hensyn til hvorledes møllevingerne blev stillet, når møllen ikke var i brug. Normalt stillede man dem som et kryds (i „saks“) – bl.a. fordi man dermed mente at kunne undgå lynnedslag. Man stillede også vingerne i saks for at ære et forbipasserende brudepar, medens man stillede vingerne i kors når der var dødsfald og begravelse på egnen. Endelig kan den nævnes, at hvis møllen af en eller anden grund var ude af drift (f.eks. når kværnstenene skulle bildes = skærpes), så stillede man den ene vinge ud for forsiden af det højre hjørne på møllen. Det var signal til alle om, at møllen var ude af drift.

Nye bøger

ved Eva Stennicke

Søren Olsen: Danmarks købstæder. 144 købstæder og andre gamle byer. Politiken, 2000. 320 sider : ill.

I bogen finder man kortfattede oplysninger om Helsingør, Hillerød, Fredensborg, Frederikssund, Frederiksværk, Gilleleje, Hellebæk Hornbæk, Hundested og Hørsholm

Søren Olsen: Danmarks natur. Guide til 166 naturseværdigheder.

Politiken, 2000. 304 sider : ill.

En naturguide over ca. 170 danske lokaliteter, som er særlig karakteristiske eller seværdige.

På side 186-221 omtales flere forskellige nordsjællandske lokaliteter.

Karl Erik Frederiksen: Troldtøjets sand samt andre sagn og vandrehistorier fra Tibirke og Arresøs opland. Tro og overtro. Husråd mod troldtøj og sygdom.

Helsingør Forlaget, 2000. 119 sider : ill.

Egnen omkring Tibirke og Arresø er rig på vandrehistorier om onde trolde og gode helgener. I bogen illustreres de med billeder af kunstnere, som har ladet sig inspirere af det nordsjællandske landskab eller dets myter.

Henrik Zip Sane: Billige og villige? Fremmedarbejdere i fædrelandet ca. 1800-1970.

Farums Arkiver & Museer, 2000. 360 sider : ill.

Indvandrerne har sikkert altid været i Danmark, men det var først i slutningen af det 18. århundrede at „samfundet“ begyndte

at udpege indvandrerne som en særlig gruppe. Side 167-189 handler om Nordsjælland generelt i relation til bogens emne. Derefter skriver forfatteren på side 190-240 specielt om forholdene i Hillerød, Ugge-løse og Farum i kapitlet „Købstaden, stationsbyen og oplandet“.

Boris Koll: Kaperkaptajn Jens Lind. Manden bag myten.

Skippershoved, 2000. 109 sider
Færgemanden Jens Lind (1776-1841) fra Helsingør var en af de første til at løse kaperbrev i 1807.

David Hohnen: Hamlet's castle and Shakespeare's Elsinore.

Christian Ejlers Forlag, 2000. 116 sider : ill.

Den engelske digter William Shakespeare har frem for nogen gjort Kronborgs (og Danmarks) navn kendt langt ud i verden, idet han lader handlingen i skuespillet „Hamlet“ foregå på Kronborg. I skuespillet dokumenterer Shakespeare et stort kendskab til Danmark, hvorfor mange har ment, at han selv har været her. Bogens forfatter genoptager en gammel både dansk og engelsk diskussion om spørgsmålet. Forskerne har nemlig aldrig fundet beviser for at Shakespeare har været her, mange mener at han har fået sin viden fra nogle af sine omrejsende skuespillere.

Grethe Lange: Hammermanden.

Forum, 2000. 138 sider.

Grethe Lange: Tømreren fra Tikøb.

Forum, 2000. 156 sider.

Både „Hammermanden“ og „Tømreren fra Tikøb“ er kriminalromaner. Bøgerne foregår i 1960'ernes Helsingør, som forfatteren beskriver ret detaljeret. Hovedpersonen

er politilægen Rash, der medvirker ved opklaringen af et antal forbrydelser.

Mona Faye: Portrætmaleren H.C. Bärenholdt. Årstidernes maler.

Helsingør Bymuseum, 2000. 8 sider : ill.
Helsingør-maleren H.C. Bärenholdt levede 1890-1976. Kataloget er udgivet i forbindelse med en udstilling på Helsingør Bymuseum.

Hanne Lopdrup: Billeder som mytedanner

i: Noter udgivet af Historielærerforeningen for Gymnasiet og HF. 2000. Nr. 144. S. 12-20 : ill.

I artiklen får man en gennemgang af en række historiemalerier i Frederiksborgmuseets udstilling. Malerierne har enten selv dannet myter, eller er blevet udført med den særlige hensigt at skabe en myte, men hvor forsøget så er mislykkedes.

Karl Larsen: Smaa glimt af Farum sogns historie.

Farums Arkiver og Museer, 2000. 46 sider.

Bogen indeholder en række artikler som har været trykt i Folkebladet 1952-1953.

Mogens de Neergaard: Karlebo Museum - så lykkedes det!

i: Journalen. 2000. Nr. 3. S. 28-29 : ill.

Den 31. marts i år kunne Karlebo Lokalhistoriske Forening indvie Karlebo Museum i den gamle rytterskole i Avderød.

Vejby-Tibirke årbog. 2000.

Årbogen er udgivet af Vejby-Tibirke Selskabet og indeholder forskellige artikler bl.a. „Strandens vogtere i Tisvilde“ og „Victor og Marie Haagen-Müller i Kjædemosehus“

“MIT BEDSTE EJE”

af cand. mag. Eva Holm-Nielsen

Medlem af bestyrelsen i Lokalhistorisk Forening i Hillerød Kommune og ansvarshavende redaktør af foreningens medlemsblad. Eva Holm-Nielsen har skrevet flere artikler, bl.a. „Demokrat i en brydningstid“ i *Fra Frederiksborg Amt*, årbogen 1998.

På Hotel Leidersdorff i Hillerød blev der i dagene 8. til 10. maj 1942 afholdt en velgørenhedsudstilling, der skulle blive kendt over det ganske land.

Ideen til udstillingen „Mit bedste Eje“ kom fra udstillingen „Mit bedste Kunstværk“, som blev afholdt på Statens Museum for Kunst i oktober 1941, og som året efter udmøntedes i bogen *Et hundrede Billeder fra Mit bedste Kunstværk*. Denne udstilling blev også kaldt „Kronprinsessens Udstilling“, fordi kronprinsesse Ingrid var initiativtager og protektrice.

I Hillerød kom initiativet fra en kreds af borgerskabets damer med fru baronesse Wedell-Wedellsborg og fru politimester Lassen i spidsen. Disse stod i vinteren 1940 bag oprettelsen af en sykkreds, som syede tøj til trængende børn i Hillerød og Frederiksborg Slotssogn, og formålet med udstillingen var at skaffe penge til dette arbejde.

I en mørk tid præget af usik-

kerhed, en tid, hvor man vendte sig mod de indre og de nære værdier, blev udstillingen et udtryk for, hvordan købstadens borgerskab under besættelsen kunne dyrke kulturelle interesser i en form for fællesskab. Man gik sammen om at vise sig selv og resten af byen „sit bedste eje“, arvestykker, klenodier og kuriosa. Ting blev hentet frem af skuffer og vitrineskabe og taget ned

Hotel Leidersdorff i 1930'erne, set fra Staldgaden på Frederiksborg Slot

af væggene, så medborgere kunne få lejlighed til at studere rariteter, nips og signerede malerier. Et lille element af ekshibitionisme eller praleri – og fra publikums side måske et element af banal nysgerrighed – kunne passere under hensyn til velgørenhedsudstillingens ophøjede formål. Og for – som i København – at give udstillingen et kongeligt anstrøg fik man Hans Kongelige Højhed Prins Gustav fra Egelund ved Hillerød til at udstille nogle af sine private ejendele.

Udstillingen kom til at omfatte over 300 genstande, som i første omgang blev afleveret på Frederiksborgmuseet, hvor daværende museumsinspektør Jørgen Paulsen registrerede dem med henblik på udgivelsen af et trykt katalog. Da tingene senere skulle opstilles på Hotel Leidersdorff, blev damekomiteen assisteret af museumsdirektør Otto Andrup og hans stab.

Det var en stor succes, og udstillingen blev på tre dage set af omkring 2000 mennesker. Kunstinteresserede kom rejsende fra København, for alene malerisamlingen var et besøg værd. Fru inspektør Lassen, Trollesminde, datter af Joakim Skovgaard, udstillede en række billeder, malet af fem forskellige medlemmer af den berømte kunstnerslægt, som havde tilknytning til Hillerød. P. C. Skovgaards store maleri af Højerup Kirke ved Stevns Klint, som var vurderet til 30.000 kr., dominerede udstillingen. Af andre kendte signaturer kan bl.a. nævnes Pissarro, Jens Juel, J. Th. Lundbye og Wilhelm Marstrand.

Blandt genstandene var der meget sjældne ting fra zarhoffet. Der var også fornemt sølvtøj, gammel keramik og håndarbejder. Blandt de mere kuriøse ting kan nævnes to små farvelitografier med rammer af smeltet kobbermalm fra slotsbranden i 1859, som var blevet solgt til

fordel for slottets genopførelse, et armbånd, der angiveligt var fremstillet af dronning Alexandras hår, Christian IV's Bibel fra 1633, en kogebog fra 1648, første bind af Holbergs *Danmarks Riges Historie* fra 1732, en temaskine i bronze, der havde tilhørt Frederik VII, og et korsstingsbroderet vægtæppe „Sladderby sladrer“, tidligere udstillet på Kunstnernes Efterårsudstilling.

En særlig afdeling var helliget børnene. Foruden legetøj fra begyndelsen af århundredet var der et dukkekøkken fra 1845, en dukkestue fra Gisselfeld med indlagte mahognimøbler, et rejsesyskrin med spilledåse fra ca. 1780, som havde tilhørt digteren Jens Baggesens hustru, Sophie Haller, en modeljernbane med færge og færgeleje samt et modeltærskværk og en kran fra Nordsten.

Spørgsmålet om, hvordan man kunne bevogte disse kostbarheder, der var forsikrede for 300.000 kr., voldt en del bekymringer, indtil fru politimester Lassen – der selv bidrog til udstillingen med bl.a. et sæt broderede seler – resolut påtog sig at overnatte i udstillingslokalet. Så om aftenen blev der stillet en seng med ringeapparat op foran hoveddøren.

Aviserne bragte daglige bulletiner. Fru politimester Lassen forsikrede pressen, at hun ikke var bange for bussemænd, og under luftalarmerne gik hun ikke i kælderen, men blev på sin post. På spørgsmålet om, hvordan det var at ligge alene i udstillings-salen, da sirenerne hylede om natten, sagde hun til Amtstidende:

„Hele Hotellet var paa Benene, og der var ogsaa nogen, der dundrede paa min Dør [...] jeg passede min Pligt og blev ved Kostbarhederne. Tænk, hvis nogen havde benyttet sig af Alarmen til at bryde ind og stjæle. Saa havde jeg da været en køn Nattevagt!“

Heller ikke fru politimester Lassens anden nat bød på drama, men flere gange i nattens løb greb hun sin kølle og listede rundt for at se, om de mystiske lyde stammede fra ubudne gæster. Men det var angiveligt bare de gamle ting, der gav sig i sammenføjnningerne.

Hendes bedrift vakte opsigt også uden for Hillerød og blev omtalt i aviser landet over.

I Berlingske Tidende skrev „Ærbødigst“, alias Viggo Barfoed, den 9. maj 1942 under overskriften „Skatten paa Leidersdorff“ følgende vers, som Herluf Jensenius tegnede til.

I disse usikre Tider,
med Ufred paa alle Sider
man oppe i Hillerød freder
om de sjældneste Kostbarheder.
Dem vaages der trofast over.
Midt mellem Sagerne sover
Fru Politimester Lassen
med Kniplen under Madrassen.

Ved Nat paa „Mit bedste Eje“
hun har sit næstbedste Leje.
Forskellige Farer kan true.
Maaske den modige Frue
gi' er efter for Sovetrangen,
men kun med eet Øje ad Gangen.
Og hvis der høres en Kradsen,
spilvaagen er straks Fru Lassen.

Idéen hun selv har faaet,
hun frivilligt med er gaaet.
Man muligvis ogsaa kunde
ha' brugt et Par glubske Hunde.
Den kostbare Skat, der ligger
i Salen, er mere sikker
med Fru Politimester Lassen,
end med løse Hunde paa Pladsen.

Nu er der vist ingen Røver,
der Indbrud i Salen prøver.
Og den, der i Ly af Natten
som det skete i gamle Dage,
vil prøve at røve Skatten,
vil hellere møde en Drage,
end Fru Politimester Lassen,
for hun stikker ham en paa Kassen.

Noter:

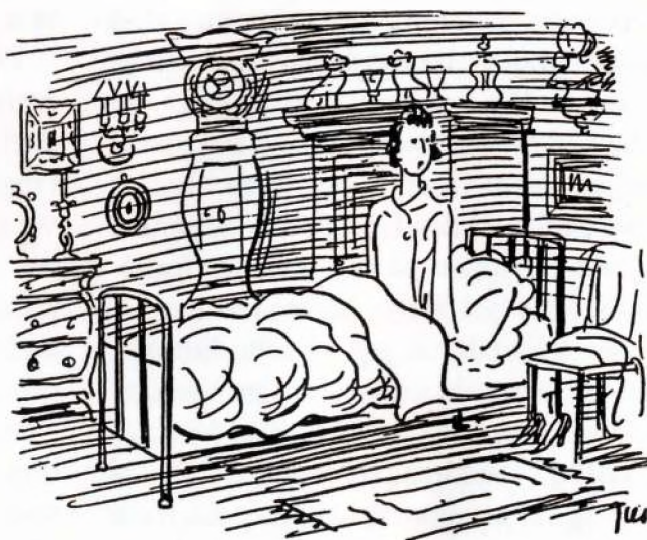
„Mit bedste Eje“. Katalog, Hillerød 1942.

Berlingske Tidende, 8. maj 1942.

Frederiksborg Amts Avis, 1. april, 5. og 8. maj 1942.

Frederiksborg Amtstidende, 9., 10. og 12. maj 1942.

Artiklen har tidligere været trykt i *Lokalhistorisk Forening i Hillerød*, 1995, nr. 1, men er her blevet omarbejdet.

Herluf Jensenius' tegning til „Ærbørdigst“ vers.

En tur rundt i Frederiksborg Amts Historiske Samfunds årbøger.

Jeg har tidligere i FAHS skrevet om det register til årbøgerne, som vi er ved at udarbejde. Registret er som man måske husker oprindeligt udarbejdet af Torben Bill-Jessen. I bestyrelsen er vi nu godt i gang med at redigere det, lave navneforms-kontrol o.s.v.

Og hvad kan man så i grunden bruge sådan et register til? – Jo, det indeholder mange tusind opslagsord, som alle peger på bestemte sidetal i bestemte årgange af Frederiksborg Amts Historiske Samfunds årbøger. I registret kan man så slå op på stort set alle personer, som er nævnt i artiklerne i årbøgerne, ligesom der er henvisninger til alle stednavne. Slår man op på et person- eller stadnavn, bliver man altså henvist præcist til den side personen/stedet er omtalt. Når registret er færdigt er det derfor slut med at bladre febrilsk i en masse årbøger for at finde noget, man absolut mener skulle stå der. I stedet anvender man registret og sparer så tid, men får forhåbentlig også lyst til nye læseoplevelser.

I det følgende vil jeg fortælle lidt om, hvad der skete, da jeg lod mig inspirere af artiklerne i nærværende blad til at foretage en „udflugt“ ved hjælp af registret. (Det er bare mig der kan gøre det allerede nu, fordi registret ligger på min computer.)

Kjeld Damgaard nævner i artiklen „Lidt om vindmøller i Nordsjælland“ svenske-

kongen, der år 1700 gik i land ved Tibberup Mølle. Hvis man vil vide mere om den begivenhed, kan man ved at slå op på Tibberup Mølle i registret blive henvist bl.a. til en artikel af A. P. Tuxen i 1910 årbogen. Artiklen hedder „Carl XII's Landgang ved Tibberup Mølle 4de August 1700“.

Kjeld Damgaard skiver også om to vindmøller i Havreholm i 1800-tallet. Ved opslag på Havreholm Mølle i registret bliver man henvist til 1996/97 årbogen side 123f, 128 og 130. Det viser sig at være nogle sider i Marianne Johansens artikel „Esrum Klosters vandmøller“. Af artiklen fremgår det, at Esrum Kloster i slutningen af 1400-tallet ejede fem kornmøller på Sjælland, bl.a. Havreholm Mølle.

Da jeg slog op på Hotel Leidersdorff i registret, fandt jeg henvisninger til flere steder i årbøgerne. Følger man henvisningerne i registret, opdager man at der ikke er skrevet så forfærdeligt meget om hotellet i vores årbøger. Men man kan finde flere mindre oplysninger, som suppleret med andet materiale, kan være med til at give et billede af Hotel Leidersdorff.

Jeg glæder mig til at registret bliver færdigt, så I også får samme gode muligheder som mig til at bevæge jer rundt i årbøgerne tilbage til 1906.

Eva Stennicke